

Fra Udskiftningstiden

Af Fritz Jacobsen

Blandt de Reformlove, som i Slutningen af det 18. Aarhundrede medførte en saa gennemgribende Forandring i den danske Bondestands Liv og Vilkaar, var vel Forordningen af 1781 om Fællesskabets Ophævelse den, hvis Resultater faldt mest i Øjnene, da den i Løbet af nogle Aar stærkt forandrede det danske Landskabs Udseende gennem Dyrkning og Bebyggelse.

Denne Forandring skete ikke med eet Slag, idet der gik en Række Aar, før Udskiftningen i det store og hele var tilendebragt, og Grundene hertil var af forskellig Art. Traditions-mæssig Vedhængen ved „det gamle“ og Frygten for at faa en „Udlod“ har nok lagt en Dæmper paa nogle Bønders Begejstring for det nye, og selve Udskiftningsarbejdet var saa besværligt og krævede saa mange kyndige Folk og Omkostninger, at dette ogsaa maatte virke hæmmende.

Til Baron Michael Herman Løvenskiold, som var Amtmand over Holbæk Amt fra 1781—1804, foreligger en Skrivelse, hvori omtales et ganske særligt Forhold, skabt af Udskiftningsplanerne. Amtmand Løvenskiold var selv meget interesseret i Bondestandens Velfærd og ofrede af egne Midler store Beløb til Udskiftning, Udflytning, Stengærders Opsætning og Indkøb af bedre Saa-sæd og Kløverfrø.

I Skrivelsen anføres, at Bønderne fra den Tid, da Opmaaling af deres Jord fandt Sted, og til den Tid, da Udskiftning endelig kunde ske, gik i Uvished om, hvor hvers Andel af Byjorden kom til at ligge, hvorfor de „holder deres Møg inde“ til største Skade for Jorderne, som ofte i mange Aar kommer til at undvære Gødning. Derved frembringer de langt ringere Sæd, end de ellers kunde, og Gødningen taber tildels sin Kraft ved den lange Henliggen.

Vi kan heraf se, at Ventetiden har været lang for en Landsbys Beboere, og hvorledes den Tanke, at man med den dyrebare Gødning muligt kunde komme

til at gavne et helt andet Stykke Jord end det, man endelig fik til Ejendom, har medført en „Samlen til Bunke“, som har gjort Regeringen betænkelig.

For at afværge dette Misbrug paabydes det i Skrivelsen at bekendtgøre for Bønderne, at en paatænkt Udskiftning i en By altid skal meddeles dem forud; men at de, indtil Udskiftning kan ske, skal være pligtige til at udføre deres Godning paa Agrene som sædvanligt samt vedligeholde deres Gaarde med Tækning og Klining. Dette sidste kan vel være møntet paa de Bønder, som maaske — med Tanken om senere Udflytning for Øje — ikke tog sig særligt af Gaardenes Vedligeholdelse.

Forvalteren over det kongelige forbeholdte Gods i Ods Herred skal fore nøje Opsigt med og hvert Aar indberette, om Møddingerne er udført. Dog har Bønder, som næste Aar skal udskifte eller udflytte, Tilladelse til at holde Møddingerne inde. Ogsaa om Gaardenes Vedligeholdelse skal der indsendes Attester.

Enhver Udskiftning burde af Landvæsenskommissionen undersøges, for at det kunde ses, om nogen derved havde forbrudt sig, og i saa Tilfælde bestemme en alvorlig Straf for den paagældende.

Dette skal saa bekendtgøres, og den kongelige Forvalter skal nogle Gange aarlig se efter, at det overholdes.

Det her meddelte giver en lille Prøve paa nogle af de Vanskeligheder, der meldte sig ved Ophævelsen af det Jordfællesskab, som vel nok i vor Tid ingen Landmand her i Danmark kunde tænke sig at vende tilbage til.